

CONȚINUTUL ȘI LOCUL PREDICII DUPĂ DOCTRINA CANONICĂ A BISERICII ORTODOXE

Pr. Lect. Dr. Dănuț POPOVICI

Preliminarii

Adeseori suntem tentați să considerăm conținutul predicii ca făcând obiectul exclusiv al Omileticii, Cateheticii sau Pastoralei, dar nu este mai puțin importantă evaluarea acestui aspect al activității de propovăduire și din perspectivă canonică. Această evaluare este necesară cu atât mai mult cu cât cunoașterea legislației și doctrinei canonice constituie o componentă fundamentală a pregătirii intelectuale a predicatorului. Din păcate, dacă am face o radiografie reală a pregătirii intelectuale și morale a slujitorilor, în mod special cu privire la cunoașterea legislației și doctrinei canonice a Bisericii Ortodoxe, am constata, cu siguranță, că rezultatele nu sunt dintre cele mai încurajatoare, reflectând o realitate nedorită, dar care din păcate există, și anume, ignoranța multor clerici în materie de legislație canonică.

Or, după cum se știe, încă din primele veacuri ale Bisericii s-a introdus obligativitatea cunoașterii legislației canonice, așa după cum atestă și o scrisoare a papei Celestin, din 29 iulie 429, adresată episcopilor din Puglia și Calabria, în care episcopul Romei preciza că „... nici unui preot nu-i este permis să ignore canoanele”¹. O altă mărturie, la fel de prețioasă, care face referire la această uriașă responsabilitate, o avem din prima jumătate a secolului al VII-lea, tot din Apusul Europei; este vorba despre Conciliul al IV-lea din Toledo (anul 633), care cerea ca „...preoții să cunoască Sfânta Scriptură

---

¹ *Codul de drept canonic*, Institutul Teologic Romano-Catolic, ediție bilingvă, traducere de I. Tamaș, Editura Sapientia, Iași, 2004, p. 24, apud J.D. Mansi, *Sacrorum Conciliorum nova et amplissima collectio*, vol. IV, col. 469.

și canoanele, deoarece, ignoranța – mama tuturor erorilor – trebuie evitată mai ales de către preoții lui Dumnezeu” (can. 25)².

Așadar, este interzis clericilor să ignore Sfânta Scriptură și Sfințele Canoane, fără de care nu putem vorbi nici de posibilitatea propovăduirii dreptei credințe. De altfel, Scriptura și canoanele sunt cele două surse și călăuze sigure ale oricărui cleric chemat să învețe sau să propovăduiască dreapta credință prin cateheze și omilii.

Dacă evaluăm critic situația de astăzi, constatăm că, în cele mai fericite cazuri, predica zilei se rezumă la reproducerea perifrastică a textului pericopei evanghelice sau a unui comentariu sec, lipsit de conținut doctrinar, teologic, limitându-se, de fapt, la scurte informații asupra cultului sau a vieților sfinților din calendarul respectivei săptămâni liturgice. Evident, în felul acesta, mesajul este lipsit nu numai de încărcătura doctrinară pe care ar fi trebuit să o transmită, ci și de raportarea textului pericopei la realitatea zilelor noastre.

Din nefericire, se poate constata că tot mai cu anevoie se găsește un cleric care știe să-și îndeplinească datoria și misiunea învățăto-rească așa după cum a rânduit-o Mântuitorul Hristos, au afirmat-o Sfinții Apostoli și au explicat-o și consfințit-o Sfinții Părinți ai Bisericii ecumenice și în textul legislației canonice din primul mileniu.

Privind la rezultatele activității învățăto-rești ale unor clerici din zilele noastre, vom constata că una dintre cauzele care fac inefficientă propovăduirea dreptei credințe o constituie tocmai insuficienta pregătire teologică și canonică a slujitorilor altarelor, care adeseori o substituie prin discursuri cu conținut socio-politic care nu-și au locul în cadrul predicii duminicale sau al catehezei zilnice ori săptămânale. Fără îndoială, așa cum sublinia un reputat profesor de omiletică contemporan, respectivii clerici neglijează faptul că amvonul nu este o tribună a unei reuniuni politice³ și că „de la amvon se vestește cuvântul Domnului, nimic altceva!”⁴, fapt pe care l-au evidențiat cu cincisprezece secole în urmă Părinții Sinodului Trulan, atunci când au stabilit obligația ca predica „...să nu treacă hotarele cele ce sunt puse” (can. 19)⁵.

---

² *Ibidem*, p. 25, apud J.D. Mansi, *Sacrorum...*, vol. X, col. 627.

³ Vezi: Vasile Gordon, *Amvonul și politica. Compatibilități și diferențieri*, în „Biserica Ortodoxă Română”, anul CXX (2002), nr. 1-6.

⁴ *Ibidem*, pp. 467-482.

⁵ Ioan N. Floca, *Canoanele Bisericii Ortodoxe. Note și comentarii*, ediția a III-a, Sibiu, 2005, p. 128.

Prin urmare, predica nu trebuie să treacă hotarele puse de Sfintele Canoane, care nu sunt altceva decât călăuzele și păzitoarele învățaturii Sfintei Scripturi și ale Sfintei Tradiții⁶.

Conținutul predicii

În legislația canonică, ecumenică, din primul mileniu, se afirmă în mod învederat obligativitatea clericilor de a transmite doar învățătura revelată și formulată de Biserică în hotărârile ei de credință stabilite la sinoadele ecumenice.

Afirmând această obligativitate, Părinții Bisericii reiterau, de fapt, principiul stabilit de Sfinții Apostoli, și anume acela de a transmite ceea ce au primit despre Cuvântul vieții, dintru început: „Ce era de la început, ce am auzit, ce am văzut cu ochii noștri, ce am privit și mâinile noastre au pipăit, despre Cuvântul vieții – spunea Sfântul Evanghelist Ioan – aceea vă vestim” (I Ioan 1, 1). Cu alte cuvinte, numai ceea ce am primit de la Biserică, ceea ce am auzit și văzut la Părinții Bisericii, trebuie să vestim celor care au nevoie de Cuvântul vieții. De altfel, fără acest fel de propovăduire – întru fidelitatea și autenticitatea adevărului de credință primit de la Biserică – nu putem vorbi nici de activitatea sfințitoare a Bisericii, fiindcă între cuvântul Evangheliei și Sfintele Taine există o relație organică⁷. De aceea, nu poate fi nici un bun liturgist cel care nesocotește slujirea învățătoarească, prin care vine, de altfel, începutul mântuirii noastre.

În canoanele stabilite la aceste sinoade, Sfinții Părinți au reglementat toate aspectele legate de activitatea învățătoarească a clericilor. Într-adevăr, găsim reglementări care privesc lucrarea de păstrare a adevărului revelat, lucrarea de apărare și de adâncire a adevărilor

---

⁶Într-adevăr, canoanele sunt pârghia edificiului constituțional al Bisericii, fără de care însăși unitatea ei nu poate fi afirmată. Prin urmare, nimeni nu poate rămâne în aria Ortodoxiei și, *ipso facto*, să fie apt a propovădui dreapta credință, fără a cunoaște și aplica canoanele Bisericii. De aceea, pr. prof. dr. Nicolae V. Dură scria cu îndreptărire că „normele canonice sunt, alături de dogme, al doilea element constitutiv esențial al constituției Bisericii și al unității acesteia”. (cf. Nicolae V. Dură, *Canoanele Sinodului II Ecumenic și obligativitatea mărturisirii și păstrării neschimbate a credinței niceo-constantinopolitane*, în „Ortodoxia”, anul XXXIII (1981, nr. 2, p. 445).

⁷Nicolae Dură, *Propovăduirea cuvântului și Sfintele Taine*, Editura I.B.M.B.O.R., București, 1998, p. 88.

de credință, dar și precizări referitoare la conținutul, locul și timpul în care clericii au datoriat să predice.

De aceea, Sfintele Canoane rămân farul și lumina călăuzitoare pentru orice propovăduitor doritor să predice, cu timp și fără timp, dreapta credință. În ceea ce privește conținutul predicii⁸, acesta se

---

⁸ Referitor la conținutul predicii, literatura de specialitate este destul de bogată. Dintre lucrările reprezentative, menționăm doar câteva: Sfântul Ioan Gură de Aur, *Șaizeci și patru cuvinte sau predici*, traducere de Melchisedec Ștefănescu, București, 1883, (reeditate 1997, Editura Buna Vestire, Bacău); Idem, *Cuvinte la praznice împărătești*, traducere de D. Fecioru, București, 1942; Idem, *Omiliile la Facere* (I) în P.S.B., vol. XXI, și (II) în P.S.B., vol. XXII, traducere de D. Fecioru, Editura I.B.M.B.O.R., București, 1987, 1989; Idem, *Omiliile la Matei*, în P.S.B., vol. XXIII, traducere de D. Fecioru, Editura I.B.M.B.O.R., București, 1994; Idem, *Puțul și împărțirea de grâu* (57 predici), Editura Buna Vestire, Bacău, 1995; Idem, *Omilia despre predică*, Migne, P.G., L, 653-662 (v. și J. Bareille, *Oeuvres complètes de Saint Jean Chrysostome ...*, Tom. IV, Paris, 1866, pp. 405-419), traducere de D. Fecioru, în „Mitropolia Ardealului”, XXIII (1978), nr. 1-3, pp. 58-66; Sfântul Vasile cel Mare, *Scrieri I (Omiliile la Hexaimeron, Omiliile la Psalmi, Omiliile și cuvântări, Omilia către tineri)*, în P.S.B., vol. XVII, traducere de D. Fecioru, Editura I.B.M.B.O.R., București, 1986; Asterie al Amasiei, *Omiliile și predici*, în *Izvoarele Ortodoxiei*, vol. 8, traducere de Dumitru Fecioru, București, 1946; Fer. Augustin, *De doctrina christiana*, în Migne, XXXIV, (P.L.), 15-122 (v. cartea a IV-a); Idem, *De catechizandis rudibus*, în MIGNE, (P.L.) XXXX, col. 309-348; *Prima cateheză. Inițiere în viața creștină*, traducere de George Bogdan Țăra, ediție bilingvă, Polirom, București, 2002; Idem, *De magistro*, P.L. XXXII, col. 1193-1220, traducere rom. de Eugen Munteanu, Institutul European, Iași, 1995 (ediție bilingvă); Sfântul Chiril al Alexandriei, *Comentar la Sfânta Evanghelie după Luca*, traducere din franceză de Gh. Băbuș, Editura Pelerinul Român, Oradea, 1998; Sfântul Clement Romanul, *Omiliile, numită a doua Epistolă către Corinteni*, în P.S.B., vol. I, traducere de D. Fecioru, Editura I.B.M.B.O.R., București, 1979; Sfântul Efreim Sirul, *Cuvinte și învățături*, Editura Buna-Vestire, Bacău, 1996; Sfântul Grigorie de Nazianz, *Elogiul fumebru al lui Cezarie și Despre Macabei*, traducere de Petru Papadopol, Rm. Vilcii, 1939; Sfântul Grigorie Palama, *Omiliile*, vol. I, traducere de Constantin Daniel, Editura Anastasia, București, 2000; Origen, *Omiliile la Facere, Ieșire, Numeri, Iosua, Cântarea Cântărilor, Cartea Proorocului Ieremia*, în P.S.B., vol. VI, traducere de T. Bodogae, Nicolae Neaga și Zorica Lațcu, Editura I.B.M.B.O.R., București, 1981; Sfântul Macarie Egipteanul, *Omiliile dubovnicești*, în P.S.B., vol. XXXIV, traducere de C. Cornițescu, Editura I.B.M.B.O.R., București, 1992; Clement Alexandrinul, *Pedagogul*, în P.S.B., vol. IV, traducere de D. Fecioru, Editura I.B.M.B.O.R., București, 1982; Sfântul Grigorie de Nyssa, *Marele cuvânt catehetic*, traducere de T. Cristescu și N. Barbu, ediția a II-a, Editura Sofia, București, 1998; Sfântul Teodor Studitul, *Cuvintele... (cateheze și predici)*, Editura Episcopiei Alba Iuliei, 1994 (ediție îngrijită de Petru Pleșa); Sfântul Simeon Noul Teolog, *Cateheze. Scrieri II*, traducere de Ioan Ică jr., Editura Deisis, Sibiu, 1999; Idem, *Cele 225 de capete teologice și practice în Filocalia românească*, vol. VI, Editura

referă întâi de toate la fondul doctrinar, adică la adevărul dogmatic transmis ascultătorilor⁹. În forma sa de exprimare, cuvântul predicatorului¹⁰ trebuie să aibă „putere multă”, pentru a-i determina pe oameni să participe la experiența creștină¹¹, să facă să transpară în propria viață adevărurile relației omului cu Dumnezeu și să transforme existența personală într-o adevărată mărturisire de credință. Pentru a se ajunge la acest rezultat este necesară, însă, adaptarea conținutului predicii la necesitățile auditoriului. Astăzi, mai mult ca oricând, se impune ca predica să fie actuală, să vizeze experiențele cotidiene ale credincioșilor, să ofere o perspectivă nouă vieții omenești și să conducă prin comunitatea Bisericii către o „...experiență reală a viitorului”¹².

Însă pentru a nu greși, predicatorii dreptei credințe din zilele noastre, care se confruntă cu situații a căror elucidare cere întoarcerea la teologia Părinților, trebuie să cerceteze cu atenție sporită

I.B.M.B.O.R., București, 1977; Sfântul Nicolae Cabasila, *Trei Omilii (Nașterea, Buna-Vestirea și Adormirea Maicii Domnului)*, Editura Icos, București, 1999; Sfântul Teofilact al Bulgariei, *Tâlcuirea Sfințelor Evanghelii de la Matei și Marcu*, Editura Sofia, București, 1998; Sfântul Teofan Zăvorățul, *Ce este viața duhovnicească?*, în colecția *Comorile Pustiei*, Editura Anastasia, București, 1997; Idem, *Viața duhovnicească și cum o putem dobândi*, Editura Buna Vestire, Bacău, 1999 etc.

⁹ A se vedea, de exemplu, Sfântul Grigorie de Nazianz, *Cele cinci cuvântări despre Dumnezeu*, traducere de Dumitru Stăniloae, Editura Anastasia, București, 1993; Sfântul Chiril al Ierusalimului, *Catebeze*, traducere și note de Dumitru Fecioru, Editura I.B.M.B.O.R., București, 2003; Sfântul Irineu de Lyon, *Contra leeresie*, Editore E. Bellini-G. Maschio, Jacca Book, Milano, 1997; Sfântul Maxim Mărturisitorul, *Ambigua*, în P.S.B., vol. LXXXII, traducere de D. Stăniloae, Editura I.B.M.B.O.R., București, 1983; Sfântul Atanasie cel Mare, *Cuvânt despre întruparea Cuvântului*, în *Scrieri*, p. I, în P.S.B., vol. XV, traducere, introducere și note de Dumitru Stăniloae, Editura I.B.M.B.O.R., București, 1987; Sfântul Dionisie Areopagitul, *Ierarhia cerească și ierarhia bisericască*, traducere și studiu introductiv de Cicerone Iordăchescu, Institutul European, Iași, 1994; Sfântul Simeon Arhiepiscopul Tesalonicului, *Tratat asupra tuturor dogmelor credinței noastre ortodoxe, după principii puse de Domnul nostru Iisus Hristos și urmașii Săi*, vol. I-II, Editura Arhiepiscopiei Sucevei și Rădăuților, 2002 etc.

¹⁰ Sfântul Ioan Gură de Aur, *Despre preoție*, traducere de D. Fecioru, București, 1987, cartea V-a, pp. 113-120, cu referiri la predică și predicator; Sfântul Grigorie cel Mare (Dialogul), *Cartea regulei pastorale*, traducere de Alexandru Moisiu, Editura I.B.M.B.O.R., București, 1996, cap. 39-40, cu referiri la predicator.

¹¹ Vezi: Constantin Preda, *Propovăduirea apostolică – structuri retorice în Faptele Apostolilor*, Editura I.B.M.B.O.R., București, 2005, p. 60.

¹² *Ibidem*, p. 21.

doctrina canonică a Bisericii și să redescopere gândirea Sfinților Părinți care au lăsat în Sfintele Canoane cele mai pertinente sfaturi și recomandări referitoare la toate elementele acestei dimensiuni esențiale a slujirii preoțești, ca punct de sprijin în activitatea predicatorială.

Astfel, Părinții Sinodului Trulan au stabilit atât limitele în care trebuie să se înscrie predica, cât și criteriile de interpretare a Sfintei Scripturi, ca principal izvor al acesteia: „să învețe cuvintele dreptei credințe, culegând din Scriptura dumnezeiască înțelesurile și judecățile adevărurilor și să nu treacă (depășească) hotarele cele ce sunt puse, sau predania celor de Dumnezeu purtători Părinți” (can. 19)¹³. Fideli Tradiției apostolice și prevederilor sinoadelor anterioare, Părinții acestui sinod ecumenic au învederat, deci, în textul acestui canon izvoarele la care predicatorul trebuie să facă apel, adică Sfânta Scriptură și Sfânta Tradiție, din care fac parte și Sfintele Canoane. Cât privește referința la predania transmisă de Sfinții Părinți, trebuie precizat că scrierile patristice sunt indispensabile în cultura teologică a oricărui predicator, fiindcă doar în lumina acestora aceasta poate interpreta Sfânta Scriptură în mod corect. De altfel, însăși autoritatea Sfinților Părinți în materie de învățătură este dată tocmai de autenticitatea acesteia, care este învederată și de sfințenia vieții lor.

Așa după cum preciza unul din cei mai avizați teologi și canoniști români, „toate opiniile, speculația și creativitatea în gândirea teologică trebuie să fie măsurate cu criteriul Sfintei Tradiții, în totalitatea ei – dogmatică, cultică și canonică”¹⁴ – și să-și găsească aplicarea în primul rând în viața celui care predică, deoarece acesta „trebuie să fie capabil să explice dogmele Bisericii, dar să le și aplice în viață, pentru a putea nu numai să instruiască și să îndemne (forța de înrâurire a exemplului constând în tendința pe care el o naște, aceea de a imita¹⁵)”, ci „să și mustre (I Corinteni IV, 14; X, 11; Coloseni I, 28; III, 16)”¹⁶.

Importanța vitală a rămânerii propovăduitorului în albia dreptei credințe este cheia succesului unei predici care să se înscrie în

¹³ Ioan N. Floca, *op. cit.*, p. 111.

¹⁴ Nicolae V. Dură, *Hristologia în lumina tradiției canonice a Bisericii Ortodoxe*, în „Studii Teologice”, anul XXXVI (1984), nr. 7-8, p. 496.

¹⁵ Petru Gh. Rădășan, *Importanța exemplului în propovăduirea cuvântului lui Dumnezeu*, în „Ortodoxia”, anul XXXIII (1981), nr. 2, p. 230.

¹⁶ Nicolae V. Dură, *Teologie și teologii. Teologia ortodoxă și noile curente teologice*, în „Ortodoxia”, anul XXXVIII (1986), nr. 4, p. 48.

spiritul acestei Sfinte Tradiții. Predicatorul care ignoră sau ocultează Sfânta Tradiție riscă să se înstrăineze de adevărul revelat și propovăduit de Biserică. De aceea, predica trebuie să fie structurată după modelul lăsat de Hristos, practicat de Apostoli și urmașii lor, care nu se abăteau de la textul revelat, întrucât cuvântul prediciei este cuvântul credinței „celei dată odată pentru totdeauna” (Iuda I, 3) și al vieții veșnice. În același timp, ea trebuie să fie fidelă și învățaturii Sfinților Părinți, care, luminați de Duhul Sfânt, ne-au lăsat cele mai înălțătoare opere exegetice și catehetice, adevărate capodopere ale genului. Întreaga lor operă este străbătută ca de un fir roșu de necesitatea cunoașterii adevărului în perspectiva vieții veșnice, care, după îndemnul Mântuitorului, este singura condiție pentru accederea în Împărăția Cerurilor, în veșnicia comuniunii celei mai sublime dintre creatură și Creator: „Aceasta este viața veșnică: să Te cunoască pe Tine singurul și adevăratul Dumnezeu și pe Iisus Hristos pe Care L-ai trimis” (Ioan XVII, 3).

Părinții Sinodului III ecumenic prevedeau că „este datoria episcopilor care au credința ortodoxă” (can. 1 III ec.) să scoată „definitiv din treapta episcopatului” pe cei care mărturiseau sau propovăduiau o credință eterodoxă. Aceiași Părinți ai Sinodului III ecumenic hotărâu că „nimănui nu-i este permis să propună sau să scrie sau să alcătuiască altă credință afară de cea hotărâtă de către Sfinții Părinți, împreună cu Sfântul Duh. Iar cei ce îndrăznesc să alcătuiască o altă credință sau să o răspândească sau să o propună celor ce voiesc a se întoarce la cunoștința adevărului, ... aceștia, de ar fi episcopi sau clerici, străini să fie episcopii de episcopie, iar clericii de clericat; iar de ar fi laici să se anatematizeze” (can. 7)¹⁷.

Așadar, clericii și laicii care îndrăznesc să alcătuiască sau să propovăduiască o altă credință decât cea formulată și stabilită de Părinții Bisericii la sinoadele ecumenice sunt excluși din sânul Bisericii. Iată de ce clericii și laicii tuturor timpurilor trebuie să ia aminte să nu aducă vreun prejudiciu dreptei credințe și să rămână fideli și statornici în dreapta credință primită de la Biserică, „întru care Hristos este temelia” (can. 1 Trulan)¹⁸.

¹⁷ Apud Nicodim Milaș, *Canoanele Bisericii Ortodoxe însoțite de comentarii*, vol. I, pt. II, traducere de U. Kovincici și N. Popovici, Arad, 1931, p. 155.

¹⁸ Ioan N. Floca, *op. cit.*, p. 106.

Părinții Sinodului VI ecumenic, întruniți la Constantinopol în anii 691-692¹⁹, hotărâu ca „credința transmisă nouă de către cei care au fost martori și slujitori ai Cuvântului, de către Apostolii aleși de Dumnezeu, să se păstreze liberă de inovații și nevătămată; apoi și mărturisirea de credință a celor trei sute și optsprezece Sfinți și fericiți Părinți, pe timpul fostului nostru împărat Constantin și confirmăm și pecetluim – spuneau ei – credința propovăduită pe timpul lui Teodosie cel Mare, fostul nostru împărat, de către cei o sută cinczeci de Părinți ..., și învățăturile expuse de către cei două sute de Dumnezeu purtători Părinți adunați întâia dată în cetatea Efesului..., ca pe o întărire indestructibilă a drepte credințe, propovăduind pe un Hristos, Fiul lui Dumnezeu, Care S-a întrupat, și preaslăvind pe Preacurata și Pururi Fecioara, care L-a născut fără de sămânță, cu adevărat Născătoare de Dumnezeu...”; „Întărim drept ortodoxă – adăugau ei – și credința descrisă de cei șase sute și treizeci de Dumnezeu aleși Părinți din metropola Calcedon...; Tot așa, recunoaștem – declarau Părinții Sinodului Trulan – ca fiind inspirate de Duhul Sfânt și drept credincioasele glasuri ale celor o sută cincizeci de Părinți de Dumnezeu purtători, întruniți ... pe timpul lui Iustinian;” „Și mărturisim din nou – spuneau Sfinții Părinți – a se păstra nevătămată credința Sfântului Sinod de curând adunat în această cetate împăratească pe timpul fostului nostru împărat de sfântă memorie ..., și, pe scurt, hotărâm să rămână statornică în tărie și neclintită până la sfârșitul veacurilor credința tuturor bărbaților, care au fost proslăviți în Biserica lui Dumnezeu, fiind luminătorii lumii, păstrând cuvântul vieții, precum și scrierile și dogmele lor predanitate de Dumnezeu, și lepădând și anatematizând pe toți aceia pe care ei i-au lepădat și anatematizat ca pe vrăjmașii adevărului”. În fine, aceiași Părinți ai Sinodului Trulan dispuneau: „dacă cineva nu ar păstra și nu ar primi menționatele dogme ale drepte credințe și nu va crede și propovădui astfel, ci va încerca

---

¹⁹ Referitor la acest sinod, trebuie precizat că este vorba de a doua sesiune a aceluiași șase sinod ecumenic, care nu se reduce doar la prima sa sesiune din anul 680, care a dat numai hotărâri dogmatice. În privința acestor precizări, a se vedea Ioan V. Dură, *Canoanele Sinodului al VI-lea ecumenic (Pantbekti sau Quinisext sau Trulan) privitoare la post și aplicarea acestora în viața credincioșilor Bisericii Ortodoxe de astăzi*, în „Ortodoxia”, anul XLVI (1994), nr. 2-3, pp. 131-141.

să se împotrivescă acelor, să fie anatema, să fie scos și să cadă din catalogul creștinilor, ca un străin” (can. 1 Trulan)²⁰.

Prin canoane au fost reglementate și soluționate diverse cazuri și situații ivite de-a lungul timpului în viața bisericească. Odată cu începutul instituționalizării bisericești, canoanele capătă și un caracter juridic²¹, cu forță obligatorie. De altfel, din epoca împăratului Justinian (527-565), canoanele au fost învestite – prin constituții imperiale – cu autoritate superioară legilor de stat, fapt pentru care Părinții Bisericii au ținut să precizeze că „cei ce pun în defăimare Sfintele și dumnezeieștile Canoane ale Sfinților Părinților noștri, care și pe Sfânta Biserică o sprijinesc și pe toată credința petrec împodobind-o, o povățuiesc către dumnezeiasca evlavie, să fie anatema”²². Cu alte cuvinte, nimeni nu poate defăima Sfintele și dumnezeieștile Canoane pe care le-au rânduit Sfinții Părinți, fiindcă ele sunt temelia pe care se sprijină însăși credința Bisericii. Iată de ce, orice cleric care urcă la amvon trebuie să le cunoască și să le aplice și atunci când își îndeplinește activitatea sa învățătoarească, fie prin cuvântul omiletic, fie prin cel catehetic.

Nu trebuie uitat nici faptul că Părinții Sinodului Trulan au început textul canonului – aidoma Sfântului Grigorie de Nazianz²³ – cu precizarea că orice cuvânt și orice acțiune trebuie să înceapă și să se termine cu Dumnezeu. Într-adevăr, orice cuvânt de popovăduire a credinței creștine trebuie să înceapă și să se termine cu Dumnezeu, fiindcă finalitatea acestuia nu este alta decât proslăvirea lui Dumnezeu întru dreapta credință primită de la Cel întrupat „la plinirea vremii” (cf. Galateni IV, 4), transmisă de Sfinții Apostoli și formulată de Sfinții Părinți ai Bisericii la sinoadele ecumenice din primul mileniu.

Așa după cum au constatat și unii canoniști ortodocși, importanța textului canoanelor 1 și 19 Trulan constă îndeosebi „în aceea că mărturisirea acestei dogme se întemeiază pe credința unitară a

²⁰ Apud Nicodim Milaș, *op. cit.*, pp. 301-304.

²¹ Liviu Stan, *Jus ecclesiasticum – dreptul în viața Bisericii*, în „Studii Teologice”, anul XII (1960), nr. 7-8, pp. 474-475.

²² Sinodul din Constantinopol, cel după Constantin Porfirogenetul, foaia 977 din tomul al 2-lea al Sinodalelor, adică Tomul Unirii, apud *Pidalion*, Neamț 1844, p. 40.

²³ Sfântul Grigorie Teologul, *Oratio II*, (al. I), c. 1, apud Eusebiu Popovici, *Istoria bisericească universală*, vol. II, Cernăuți, 1895, p. 177.

tuturor bărbaților care au fost proslăviți în Biserica lui Dumnezeu și care au fost luminătorii lumii, prin mintea lor luminată de Dumnezeu, prin cunoașterea curată a adevărului, prin statornicirea lor în păstrarea adevărului și prin viața lor sfântă”²⁴. Într-adevăr, nu putem vorbi de propovăduirea autentică a credinței creștine, decât dacă aceasta se întemeiază pe credința mărturisită de acei luminători ai lumii, proslăviți de Biserica lui Dumnezeu, adică de Sfinții Părinți ai sinoadelor ecumenice, care au formulat atât adevărurile de credință, cât și hotărârile canonice.

Aceiași canon, 19 Trulan, ține să amintească clericilor predicatori că de conștiințiozitatea, dăruirea și pregătirea lor intelectuală și morală atârnă mântuirea păstoritorilor. Ei au datoria de a-i lumina în cele ale credinței și moralei, au datoria de a-i păzi de învățăturile dăunătoare, eretice, precum și de a-i pregăti pentru apostolatul Bisericii, la care sunt chemați toți membrii acesteia, clerici și mireni. În acest sens, canonul precizează: „Popoarele, prin învățătura pomeniților Părinți, au ajuns la cunoștința celor vrednice și de dorit, precum și a celor nefolositoare și de lepădat, să-și potrivească viața spre mai bine și să nu fie cuprinși de patima neștiinței, ci, luând aminte la învățătură, se feresc pe ei ca să nu pățească ceva rău și, de frica pedepselor care au să vie, își lucrează loruși mântuirea” (can. 19 Trulan)²⁵, fapt pentru care, „episcopul sau prezbiterul nu trebuie să arate nepăsare (neglijență) clerului sau poporului, neînvățându-i pe aceștia dreapta credință” (can. 58 apost.)²⁶.

Prin urmare, „patima neștiinței” – la care făceau referință expresă Părinții Sinodului Trulan – nu poate fi omorâtă decât prin cunoașterea învățăturii Sfintei Scripturi talmăcită de Sfinții Părinți, care – prin canoanele lor – ne-au lăsat călăuze temeinice și pentru propovăduirea dreptei credințe.

Sfântul Chiril al Ierusalimului preciza în *Catehezele* sale că „este un fel dogmatic de credință, în care există un acord al sufletului cu un anumit lucru ... și este un al doilea fel de credință, dăruit de Hristos prin har”²⁷. Adevărul dumnezeiesc se cere propovăduit și

---

²⁴ Nicodim Milaș, *Comentariu la canonul 1 al Sinodului Trulan*, în *Canoanele ...*, vol. II, pt. II, p. 305.

²⁵ Ioan N. Floca, *op. cit.*, p. 128.

²⁶ *Ibidem*, p. 40.

²⁷ Sfântul Chiril al Ierusalimului, *Cateheze*, traducere și note de subsol de Dumitru Fecioru, Editura I.B.M.B.O.R., București, 2003, pp. 76-77.

trăit într-un mod practic. El se realizează și își definește forma prin credința lucrătoare, care este considerată, pe de o parte, „ochiul minții noastre”, necesar ca să vedem adevărul învățaturii, iar pe de altă parte, „mâna inimii prin care împlinim sfințenia purtărilor noastre”²⁸. De aceea, nu ne putem lipsi de nici una din cele două dimensiuni, dacă dorim să fim desăvârșiți în credință, ele fiind condiționate reciproc, fiindcă predica trebuie să ofere cunoașterea adevărului, care, acceptat prin credință, să transforme cunoașterea în viață duhovnicească.

Fiind încadrat în diferite momente ale cultului²⁹, conținutul predicii este strâns legat de acesta și armonizat cu întreg ciclul liturgic, iar nu fragmentat sau artificial. Într-adevăr, numai în Biserică se descoperă taina lui Dumnezeu, a lucrării Sale, a iubirii Sale; numai în Biserică este posibilă creșterea în credință și cunoaștere³⁰.

Învățarea dreptei credințe are continuitate în Biserică atât prin libertatea și varietatea abordării, cât și prin diversitatea subiectelor tratate de către cel căruia i s-a încredințat, prin Sfânta Taină a Hirotoniei, misiunea învățătoarească sau slujirea cuvântului. Atunci când ne referim la propovăduirea cuvântului lui Dumnezeu, nu avem în vedere doar predica propriu-zisă rostită de la amvonul Bisericii, ci trebuie să ținem seama și de faptul că „cuvântul lui Dumnezeu este însăși Evanghelia, Sfânta Liturghie, precum și alte sfinte învățături pe care le slujesc preoții și noi avem datoria să le ascultăm în toate duminicile și sărbătorile rânduite de Biserică”³¹. Același adevăr al Bisericii au ținut să-l precizeze și Părinții Sinodului Trulan, care, în canonul 19, rânduiesc ca în fiecare duminică, în mod special³², dar și cu alte ocazii liturgice, clericul să predice și să-i învețe pe enoriași cuvântul lui Dumnezeu, pe care Sfântul Grigorie Teologul îl numește „...mană a cerului și pâine a îngerilor, din care se hrănesc credincioșii”³³.

²⁸ Ilie Miniati, *Predicile și panegiricile*, vol. II, traducere de D. Iliescu Palanca, Editura Gazetei Păstorul creștin ortodox, București, 1944, p. 559.

²⁹ Vasile Gordon, *Propovăduirea cuvântului, dimensiune esențială a slujirii preoțești*, în „Teologie și Viață”, anul IX (1999), nr. 1-6, p. 172.

³⁰ Florin Botezan, *Sfânta Liturghie – catebeză desăvârșită*, Editura Reîntregirea, Alba-Iulia, 2005, p. 37.

³¹ *Ibidem*, p. 502.

³² Nicolae V. Dură, *Dispoziții și norme canonice privind cinstirea duminicii*, în „Ortodoxia”, anul XXXIII (1981), nr. 2, pp. 216-217.

³³ Sfântul Grigorie de Nazianz, *Cele cinci cuvântări despre Dumnezeu*, traducere de Dumitru Stăniloae, Editura Anastasia, 1993, p. 198.

Dacă am ignora legătura firească dintre cult și propovăduirea propriu-zisă, conținutul acesteia ar fi golit de sens, indiferent de măiestria oratorică a vorbitorului, deoarece cuvântul omiletic își are locul și rostul preferențial doar în cadrul cultului divin public. De aceea, slujitorii altarelor trebuie să dea cuvântului omiletic – rostit de la amvonul altarului – solemnitatea momentului actului liturgic, de unde și necesitatea ca predicatorul să trăiască evenimentul tâlcuirii Scripturii în duhul impus de sacralitatea jertfei liturgice.

Conținutul predicii mijlocește formarea credinței prin cunoaștere, fapt pentru care Părinții Bisericii au insistat în legislația canonică asupra importanței pătrunderii cuvântului în trupul și sufletul credinciosului, prin trăirea, experimentarea și mărturisirea în viața de zi cu zi a dreptei credințe, după cum ne relatea și unul dintre marii teologi ruși din secolul trecut: „Experiența religioasă vie este singurul mijloc legitim de cunoaștere a dogmelor”³⁴. Astfel, ajungem să experimentăm viața creștină așa cum o descria Sfântul Vasile cel Mare, care, referindu-se la viața duhovnicească deosebită, rezultată din trăirea adevărului revelat, arată conținutul spiritual care dă formă și sens vieții, determinând o mutație harică în ființa noastră³⁵. De aceea, predicatorul își va structura cuvântarea în așa fel încât prin omilia sa să se descopere Cuvântul divin, care se împărtășește, se vestește și ia chip în viața ascultătorilor (Galateni IV, 19), unindu-se Cel care se vestește cu cel căruia i se vestește, pentru o lucrare tainică, mântuirea³⁶.

Această realitate o experimentăm „în fiecare Liturghie a Cuvântului, pe măsura credinței noastre, când textul se desfășoară sub ochii noștri și Hristos îl explică inimilor noastre. Prin puterea Duhului Sfânt, El ne face să-l simțim actual pe măsura credinței personale, a intensității invocării, a rugăciunii comune”³⁷. De aceea, așa cum preciza un teolog contemporan, „propovăduirile dogmei se fac cu autoritate doar cu girul Bisericii, singura în măsură să explice textul scripturistic”³⁸.

³⁴ Pavel Florenski, *Stâlpul și temelie Adevărului. Încercare de teodicee ortodoxă în douăsprezece scrisori*, traducere de Iulian Friptu, Editura Polirom, Iași, 1999, p. 9.

³⁵ Sfântul Vasile cel Mare, *Omilia a treia la Facere. Despre trăire*, în P.S.B., vol. XVII, p. 97.

³⁶ Nicolae Dura, *op. cit.*, p. 88.

³⁷ Enzo Bianchi, *Cuvânt și rugăciune. Introducere în lectura duhovnicească a Scripturii*, traducere de Maria Cornelia Oros, Editura Deisis, Sibiu, 1996, p. 30.

³⁸ Nicolae V. Dură, *Hristologia...*, p. 495.

Locul desfășurării predicii

Începând cu epoca apostolică, s-au avut în vedere două dimensiuni ale predicii: una kerygmatică, de anunțare a Evangheliei, și cealaltă de aprofundare, ambele alcătuind o realitate eclezială³⁹. Între mesajul prin care se transmite dreapta credință și sufletul în care se conturează și se naște aceasta⁴⁰ se creează o relație profundă, ontologică. Această relație este posibilă numai printr-o participare activă la viața Bisericii, la viața cultică. Deci, cadrul cel mai potrivit pentru activitatea învățătoarească nu este altul decât spațiul eclezial, unde îngerii împreună cu oamenii anticipează sau pregustă din Împărăția cerurilor, primindu-L pe Hristos, atât în chip euharistic, cât și liturgic, prin participarea la cântare și prin ascultarea cuvântului de învățătură.

Observând spațiul în care se desfășoară activitatea învățătoarească în viața bisericească, din epoca apostolică până în zilele noastre, constatăm că locul prin excelență al propovăduirii este biserica (can. 19 Trulan), în cadrul cultului divin public (can. 19 Trulan; 19 Laod.)⁴¹, precum și orice alt loc în care se desfășoară un act liturgic, care se cere desăvârșit prin cuvântul de învățătură ocazional, prilejuind un bun moment pentru sensibilizarea sufletească și întărirea în credință a celor prezenți la evenimentul respectiv, obligație prescrisă și în canoanele 36, 39 și 58 apostolice, 19 Trulan și 123 Cartagina. Astfel, prin armonizarea timpului în care se rostește predica cu spațiul liturgic în care se desfășoară aceasta, putem spune că spațiul și timpul devin unitare.

Acest punct de vedere nu este unul exclusivist, mai ales dacă avem în vedere recomandarea pe care Apostolul Pavel o făcea lui Timotei, aceea de a stăruii în vestirea Evangheliei „cu timp și fără timp” (II Timotei IV, 1-2).

Într-adevăr, din practica misionară a Sfinților Apostoli, constatăm că spațiul predicii nu se limitează la casele primilor credincioși, devenite adevărate locuri pentru rugăciune, și la arenele și piețele publice, ci el se extinde spre orice loc în care „se adunau doi sau trei în numele Lui” (Matei 18, 20). Abia mai târziu, după ce creștinismul

---

³⁹ Vezi, Vasile Gordon, *Predica – parte integrantă a cultului divin*, în „Glasul Bisericii”, anul LI (1992), nr. 3-4.

⁴⁰ *Ibidem*.

⁴¹ Ioan N. Floca, *Drept canonic ortodox, legislație și administrație bisericească*, vol. II, Editura Institutului Biblic, București, 1990, p. 22.

obține libertatea de manifestare, putem vorbi de biserică ca spațiu special destinat atât cultului, cât și propovăduirii⁴².

Pornind de la această realitate din Biserica primului mileniu, astăzi putem vorbi cu precizie despre locul în care se poate propovădui dreapta credință de către persoanele investite cu această activitate didactică sau învățătoarească a Bisericii. Desigur, cel mai potrivit loc rămâne biserica, însă datorită caracterului instructiv și formativ al predicii, acest loc poate să fie și o sală de clasă sau o sală de conferințe, ambele spații oferind o atmosferă corespunzătoare desfășurării învățării. Propovăduirea dreptei credințe în acest cadru este totuși lipsită de caracterul ei sacru, pe care îl poate oferi doar biserica, locaș al harului și al jertfei expiatoare a lui Hristos - Arhiereul veșnic.

În ceea ce privește locul propovăduirii laicilor⁴³, este important să amintim că aceștia pot îndeplini această activitate doar cu binecuvântarea Bisericii. De altfel, canoanele interzic ca laicul să-și asume rolul de învățător în Biserică (can. 64 și 70 Trulan; 15 Laod. etc.), fiindcă dreptul de a învăța îl au clericii, în temeiul puterii primite la hirotonie, când au fost investiți nu doar ca slujitori ai celor sfinte și cârmaci ai credincioșilor în drumul spre mântuire, ci și ca învățători și luminători ai acestora. Limitarea dreptului laicilor de a predica nu a fost determinată de incompatibilitatea stării de laic cu dreptul de a învăța⁴⁴, ci pentru păstrarea rânduiei apostolice, potrivit căreia nu toți membrii Bisericii sunt hărăziți tâlcuirii cuvântului Scripturii (cf. I Corinteni XII, 4), adică al predicii zilei liturgice⁴⁵.

---

⁴² Vezi: *Istoria bisericească* a lui Eusebiu de Cezareea, în care sunt prezentate diverse aspecte ale vieții bisericești din primele patru secole.

⁴³ Prin laici sau mireni înțelegem totalitatea credincioșilor creștini, membri ai Bisericii, care nu au starea preoțească în nici una din treptele sale și nici calitatea de slujitori inferiori ai Bisericii, instituți prin hirotesie, sau prin alt mod.

⁴⁴ Serghei Bulgakov, *Ortodoxia*, traducere de Nicolae Grosu, Editura Paideia, București, 1994, p. 56.

⁴⁵ Părinții Bisericii au stabilit și pentru laici diferite forme de propovăduire, dintre care amintim catehemenatul (can. 26 Laod.) sau învățarea dreptei credințe în familie (can. 70 Trulan). Fiecare dintre cei care învață în diferite forme și locuri sunt însă obligați să păstreze buna rânduială (can. 64 Trulan), să nu-și aroge drepturile și obligațiile altora și „să nu treacă hotarele ce sunt puse sau predania de Dumnezeu purtătorilor Părinți” (can. 19 Trulan), iar în cazul în care vor să se dedice activității de răspândire a cuvântului Evangheliei, în diverse forme, se

Laicii creștini sunt împreună păzitori cu clericii ai tezaurului de credință, iar cei cu pregătire necesară (teologică) pot să participe cu succes la diferite activități pastoral-misionare cum ar fi predarea religiei în școli, conferințele organizate de asociații de tineri ortodocși, școli duminicale, discuții duhovnicești etc., subliniindu-se astfel rolul important al unei trăiri creștine autentice care va amplifica mesajul transmis la amvon, la catedră și în familie.

Așadar, credincioșii laici sunt sfătuiți să propovăduiască în orice loc prin exemplul personal, arătând că învățătura creștină nu este un set de principii teoretice, ci mod de viață.

Concluzii

În studiul de față am încercat să scoatem în evidență rostul și importanța prediciei în activitatea clericilor, dar mai ales obligativitatea rostirii ei după rânduiala canonică stabilită de Biserică.

Dintru început, Biserica s-a îngrijit de păstrarea și transmiterea tezaurului revelat, atât prin restricționarea celor care aveau datoria de a se ocupa de predicarea dreptei credințe (can. 58 apost.; 19, 64 și 70 Trulan), cât și prin selectarea cu rigurozitate a clericilor din ierarhia de drept divin, care aveau ca atribuție specifică, printre altele, activitatea învățătoarească (can. 2 și 10 VII ec.).

Din cele de mai sus am văzut că, în ceea ce privește conținutul prediciei, acesta a fost reglementat foarte precis de legislația canonică (can. 7 III ec.; 1, 2 și 19 Trulan etc.). Aceleași norme canonice au prevăzut și criteriile pe care trebuie să le îndeplinească clericii care sunt implicați în activitatea de propovăduire a dreptei credințe⁴⁶.

---

recomandă ca aceștia să aibă aprobarea episcopului (can. 26 Laod.), fapt pe care îl vedem și astăzi în cazul tuturor dascălilor de teologie care, pentru a se angaja la o astfel de activitate, trebuie sa obțină binecuvântarea episcopului locului, indiferent dacă este vorba despre învățământul preuniversitar sau cel universitar.

⁴⁶ În temeiul acestor norme canonice, în unele Biserici locale, cum ar fi de exemplu Biserica rusă, nu toți preoții aveau voie să predice. Abia din secolul al XIX-lea, prin regulamentele elaborate de Sfântul Sinod al Bisericii ruse, clericii nu numai că primesc permisiunea de a predica, dar sunt chiar obligați la aceasta. În ceea ce-i privește pe mireni, aceștia au primit aprobarea de a predica după hotărârea Sinodului panrus din 1917, care le permite să participe la activitatea învățătoarească a Bisericii cu binecuvântarea episcopului și cu respectarea condițiilor impuse pentru aceasta.

După cum s-a putut constata din textul Sfințelor Canoane, cultul divin este locul prin excelență al predicii și al formării duhovnicești a credincioșilor (can. 58 apost, 19 Trulan etc.). Desigur, aceasta depinde în mare măsură de conștiințiozitatea predicatorului, de capacitatea lui de a sesiza că are o mare responsabilitate în momentul în care s-a angajat într-o astfel de misiune. Evanghelistizarea nu s-a terminat odată cu răspândirea creștinismului. Ea este o permanentă lucrare în ogorul Domnului, unde, nu de puține ori, vrăjmașul seamănă neghina, de care preoții sunt datori să-i păzească pe credincioși, îndeosebi de la amvon.

Referitor la spațiul activității de propovăduire, s-a înțeles că, în virtutea puterii învățătoarești primită prin Sfânta Taină a Hirotoniei, clericii au obligația de a predica oriunde, cu atât mai mult acolo unde are loc un act liturgic⁴⁷. Predica lor trebuie să fie însă, așa cum am arătat, bazată pe o foarte bună cunoaștere a conținutului revelației păstrat în Sfânta Scriptură și Sfânta Tradiție (can. 58 apost.; 19 și 33 Trulan; 2 și 10 VII ec.; 12 Laod.; 11 Sard. etc.).

Așadar, în activitatea de propovăduire, clericii au datoria de a păstra nealterată învățătura de credință pe care au primit-o și ei de la depozitara acesteia, adică de la Biserica lui Hristos. Totodată, în această activitate, ei trebuie să aibă întotdeauna ca temelie textul Sfintei Scripturi⁴⁸ și comentariile acesteia făcute de luminătorii Bisericii, care sub înrăurirea Sfântului Duh au lăsat posterității cele mai înălțătoare și autentice opere exegetice, în jurul cărora gravitează, de altfel, întreaga literatură patristică⁴⁹.

Dezideratele activității de propovăduire continuă nu se pot materializa fără o bună cunoaștere a prevederilor canonice, care prescriu atribuțiile predicatorului și-l conștientizează asupra faptului că obiectul activității lui este sufletul omului, însetat de cunoaștere, pentru a cărui formare duhovnicească va răspunde nu doar în fața organelor conducătoare ale Bisericii, ci în fața lui Dumnezeu. Aceasta este diferența dintre un învățător laic și unul religios, de unde derivă dubla responsabilitate care se cere de la cel care propovăduiește cuvântul Evangheliei.

---

⁴⁷ Vasile Gordon, *op. cit.*, pp. 42-46; Ioan Bunea, *Cuvântul de învățătură, parte integrantă a cultului divin*, în „Biserica Ortodoxă Română”, 1989, nr. 3-4, pp. 79-89.

⁴⁸ *Canoanele Bisericii ortodoxe*, însoțite de comentarii de Nicodim Milaş, vol. I, partea a II-a, traducere de Nicolae Popovici și Uroș Kovincici, Tipografia Diecezană, Arad, 1932, p. 371.

⁴⁹ Vezi: Ioan G. Coman, *Patrologie*, vol. I-III, Editura I.B.M.B.O.R., București, 1984-1988.

**The content and place of the Sermon
according to canonical doctrine of the Orthodox Church**

Rev. Lect. Ph.D. Dănuț POPOVICI

In this study it is shown the purpose and the importance of sermon in clerics' activity, but especially that the sermon must be held following the canonical rules established by the Orthodox Church. These rules contain precise references both to the sermon's message and to the place where it is held, rules that clerics must obey in respect to their mission of spreading the word of Gospel. Only in this way, they are able to keep untouched the theological treasure trove they received from the Church of Christ. They also must rely on the Saint Scriptures as a necessary support and on all the intimately related commentaries offered by the spirit illuminated Fathers of the Church.